

умовно одержані величини являються вищими за значення очікуваного галузевого збуту, так як вони враховують ймовірність ризиків та конфліктності оточуючого середовища. Для наглядності, представимо результати розрахунків в табличному вигляді (табл. 2).

Виходячи з вищенаведеної таблиці даних, можна сказати, що використання сформованого управлінського інструменту дасть можливість керівникам залізрудних підприємств не лише більш точно планувати валові обсяги виробництва й реалізації продукції з огляду на невизначеність й ризики, а й оптимально розподіляти види товарів по величинам збуту з урахуванням належного співвідношення основних виробничих ресурсів. Крім того, розроблена модель являється досить дієвою на галузевому рівні, так як здатна спрогнозувати ситуацію та відповідно скоригувати стратегічні напрямки розвитку.

Висновки з проведеного дослідження. В сучасних трансформаційних умовах підвищення рівня ефективності виробництва та відповідність вимогам швидкозмінного зовнішнього середовища є основними передумовами належного розвитку вузькопрофільних промислових підприємств. Звісно це стосується і залізрудної галузі гірничо-металургійного комплексу України, яка є досить чутливою до сучасної політично-економічної ситуації, як одна з провідних експортно-орієнтованих галузей держави.

Враховуючи це, з'явилася нагальна необхідність в розробці спеціального інноваційного інструменту управління на основі збалансованого розвитку

виробничих процесів в межах означеної промислової галузі. Таким чином, на базі управлінської моделі В. Леонтьєва було сформовано інноваційну макроекономічну модель, котра враховує територіальну орієнтованість збуту продукції залізрудної галузі в залежності від її основних видів (товарний концентрат, обкотиші) та базових ресурсів виготовлення.

Практичне застосування розробленої моделі дає можливість розрахувати максимальні валові обсяги реалізації продукції в межах галузі з огляду на очікувані прогнозні величини та ризики зовнішнього середовища, а також здійснити оптимальний розподіл основних видів товарів з урахуванням належного співвідношення основних виробничих ресурсів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Онищенко С.В. Принципи та основні критерії побудови ефективної системи менеджменту на підприємстві / С.В. Онищенко // Економіка : проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ : ДНУ. – 2006. – Вип. 156. – С. 120-126.
2. Жовнович Р.І. Планування діяльності підприємства як метод менеджменту / Р.І. Жовнович // Фінанси України. – 2007. – № 1. – С. 19-24.
3. Гончарук А.Г. Методические основы оценки и управление эффективностью производства : [монография] / А.Г. Гончарук. – Одесса : Астропринт, 2008. – 288 с.
4. Леонтьев В.В. Межотраслевая экономика / В.В. Леонтьев. – М. : ОАО «Издательство «Экономика», 1997. – 479 с.
5. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : [навч. посібник] / Г.В. Савицька. – К. : ЦУЛ, 2004. – 346 с.
6. Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://smida.gov.ua>

УДК 351/354:331

Збаржевецька Л.Д.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та підприємництва
Кіровоградського національного технічного університету

Рябоволик Т.Ф.
кандидат економічних наук,
викладач кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності
Кіровоградського національного технічного університету

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

У статті розглянуто динаміку інноваційної діяльності підприємств та концентрацію кількості зайнятих на інноваційно-активних підприємствах за регіонами. Зазначено чинники дестимуляції інноваційного розвитку підприємств та інноваційної активності персоналу. Встановлено взаємозв'язок між інноваційною діяльністю підприємств, зайнятістю населення та економічним розвитком країни.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційна активність підприємств, інноваційний розвиток, конкурентоспроможність підприємств, зайнятість населення, економічний розвиток.

Збаржевецкая Л.Д., Рябоволик Т.Ф. ВЛИЯНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ НА ЗАНЯТОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ И ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ

В статье рассмотрены динамика инновационной деятельности предприятий и концентрация количества занятых на инновационно-активных предприятиях по регионам. Указаны факторы дестимуляции инновационного развития предприятий и инновационной активности персонала. Установлена взаимосвязь между инновационной деятельностью предприятий, занятостью населения и экономическим развитием страны.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационная активность предприятий, инновационное развитие, конкурентоспособность предприятий, занятость населения, экономическое развитие.

Zbarzhevetska L.D., Ryabovolyk T.F. INFLUENCE OF INNOVATIVE ACTIVITY OF ENTERPRISES ON THE EMPLOYMENT OF POPULATION AND ECONOMIC DEVELOPMENT

The article discloses the dynamics of innovative activities of enterprises and the concentration of employees at innovatively active enterprises according to the regions. The factors of discouragement of the innovative development of enterprises and innovative activeness of personnel were determined. The interrelation between innovative activity and economic development of the country was defined.

Keywords: innovative activity, innovative activity of enterprises, innovative development, company competitiveness, employment of population, economic development.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації реалізація стратегічних завдань розвитку національної економіки, підвищення її конкурентоспроможності вимагають активізації інноваційної діяльності підприємств, організацій та зайнятих громадян на них. Занепад інноваційної діяльності, характерний для багатьох вітчизняних підприємств, несе загрози уповільнення темпів економічного розвитку і втрат будь-яких конкурентних позицій на внутрішніх і зовнішніх ринках. Актуальною є проблема формування інноваційної моделі розвитку економіки, адже саме інновації є необхідним і об'єктивним чинником конкурентоспроможного розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи дослідження проблеми управління інноваційною активністю закладено у працях Л. Безчасного, В. Білоусова, П. Завліна, В. Іноземцева, М. Семікіної, А. Чухно та інших вчених. Серед зарубіжних вчених питання стимулювання інноваційної активності досліджували С. Брю, П. Друкер, Р. Інглеарт, Д. Мак-Клеланд, Б. Твісс, П. Самуельсон, Х. Хекхаузен та інші науковці. Питання інноваційного розвитку країни і підприємств різних сфер діяльності є предметом уваги Н. Гаркавенко, В. Гесця, Е. Лібанової, А. Воронкової, О. Грішнєвої, А. Колода, О. Левченка, В. Онікієнка, В. Стадник, Н. Ушенко, І. Петрової та інших вчених.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте ситуація в економіці швидко змінюється в умовах системної всеохоплюючої кризи, тому виникає потреба у здійсненні постійної діагностики, науковому вивченні провідних тенденцій інноваційного розвитку підприємств та зайнятості населення України, пошуку оптимальних управлінських рішень для забезпечення інноваційних зрушень в економіці.

Мета статті полягає в діагностиці динаміки інноваційної діяльності українських підприємств та її впливу на зайнятість населення й економічний розвиток країни загалом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність діяльності підприємства, його конкурентоспроможність у минулому переважно залежала від ефективності використання праці та капіталу. Під час переходу до переважання постіндустріальних чинників змінюється і головний напрям забезпечення конкурентоспроможності як економіки загалом, так і окремого підприємства. Він пролягає від конкретного працівника, який є генератором нових знань, до акумулювання цих знань у суспільстві і набуття ними вигляду головного домінуючого ресурсу.

У ринкових умовах необхідною умовою розвитку виробництва, підвищення якості і кількості продукції, появи нових товарів та послуг, а також головним засобом збереження конкурентоспроможності підприємства стають інновації. У сучасних умовах господарювання актуальною є проблема нарощування темпів економічного зростання за рахунок використання інтенсивних чинників, до яких відносять й інноваційні процеси, завдяки яким забезпечується підвищення основних макроекономічних показни-

ків, підвищення життєвого рівня населення у довгостроковій перспективі.

Для зростання національної економіки надзвичайно важливим є питання щодо більш інтенсивного залучення власного (державного) та іноземного капіталу як джерела фінансування розвитку інноваційного сектору економіки України. Інвестиції та інновації дуже близькі сфері ринку, а отже, будь-яка інвестиційна тактика, яку застосовує підприємство чи держава, буде безпосередньо спрямовувати інноваційну діяльність у ту саму цільову сферу його життєдіяльності.

Стан зайнятості населення тісно пов'язаний з рівнем діяльності інноваційно-активних та інноваційно-неактивних підприємств в країні, зокрема обсягами та часткою реалізованої у них продукції. Оскільки подібні дослідження в Україні Державним комітетом статистики за всіма видами економічної діяльності не проводяться, скористаємося статистичними дослідженнями за міжнародною методологією, які були проведені у 2012 році. А оскільки в останні п'ять років (2010–2014 роки) в країні не було сплеску розвитку економіки, а навпаки, поглибились кризові явища на фоні політичної нестабільності та військової агресії, статистичні дані досі є актуальними.

На національному рівні інноваційна активність підприємств промисловості у 2014 році складала 16,1% (рис. 1), тоді як у розвинених країнах – 60–70%. Останніми роками негативну динаміку демонструють обсяги інноваційних витрат у промисловості (зменшення відбулося з 14 333,9 млн. грн. у 2011 році до 9 562,6 млн. грн. у 2013 році) та обсяги реалізованої інноваційної продукції, які склали 25 669,0 млн. грн. у 2014 році за максимального значення за досліджуваний період 45 830,2 млн. грн. у 2008 році.

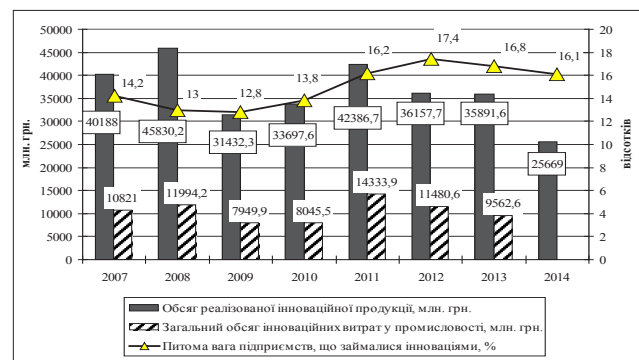

Рис. 1. Динаміка обсягів інноваційної діяльності у промисловому секторі України у 2007–2014 роках

Джерело: складено автором за даними [1]

Однак характеристика підприємств по обсягах реалізованої продукції, зокрема наявне співвідношення між інноваційними і неінноваційними підприємствами (47,8% / 52,2% відповідно), говорить про те, що інноваційних підприємств у загальній кількості набагато менше, але реалізується продук-

ції на них більше. Розглядаючи обсяги реалізованої продукції за видами економічної діяльності, констатуємо факт, що в промисловості інноваційні підприємства реалізують більшу частку продукції (52,2%), ніж неінноваційні (47,8%), що ще раз підтверджує необхідність модернізації підприємств та залучення інвестицій, а також висококваліфікованих людських ресурсів – професіоналів та інноваторів, поживляючи таким чином ринок кваліфікованих працівників (рис. 2).

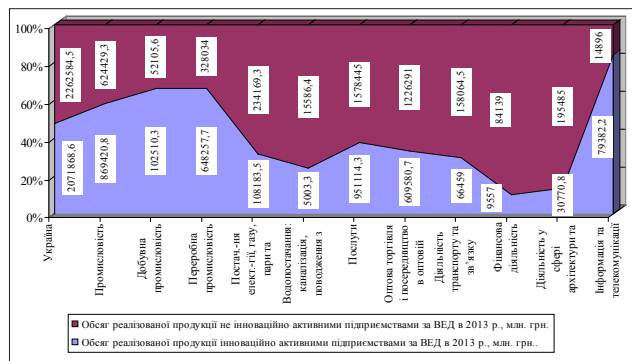

Рис. 2. Обсяг реалізованої продукції інноваційно-активними та інноваційно-неактивними підприємствами за ВЕД у 2013 році

Джерело: складено автором за даними [1; 2, с. 224; 3, с. 147–148]

По регіонах обсяг реалізованої продукції інноваційними та неінноваційними підприємствами теж досить неоднорідний. Можна відразу визначити регіони, які ведуть екстенсивне виробництво, а отже, більшою мірою є дотаційними з боку держави (рис. 3).

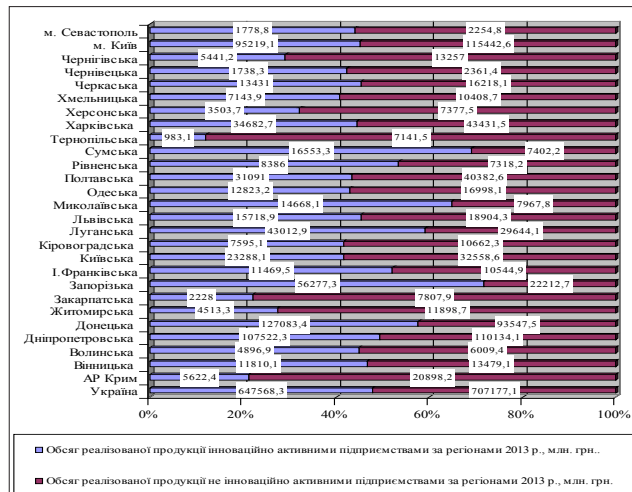

Рис. 3. Обсяг реалізованої продукції інноваційно-активними підприємствами за регіонами у 2013 році

Джерело: складено автором за даними [1; 4, с. 12; 2, с. 223]

З рис. 3 видно, що Запорізька область посідає лідируючі позиції з випуску продукції на інноваційних підприємствах (71,7%). Також більше половини обсягу реалізованої продукції на інноваційно-активних підприємствах реалізують підприємства Івано-Франківської, Рівненської, Миколаївської, Сумської та інших областей.

З позицій кількості працюючих на інноваційних підприємствах та їх частки в загальному обсязі

зайнятих можна сказати, що в загальному обсязі зайнятих частка працівників, які працюють на інноваційних підприємствах, становить в Україні 42,4%, частка працівників, які працюють на звичайних підприємствах, складає 57,6%. В кількісному вираженні чисельність найманих працівників на інноваційних підприємствах в промисловості становить 1 409,5 тис. осіб і майже зрівнялась зі звичайними неінноваційними підприємствами (1 415,1 тис. осіб). У сфері послуг зайняті 1 148,1 тис. осіб, що вдвічі менше, ніж на звичайних підприємствах (рис. 4).

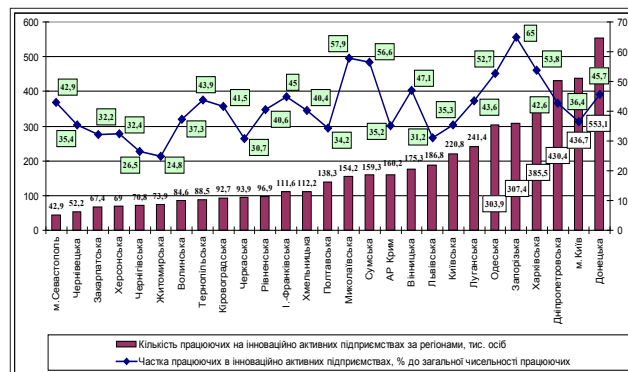

Рис. 4. Диференціація кількості зайнятих та їх частки на інноваційно-активних підприємствах регіонів України у 2013 році

Джерело: складено автором за даними [2, с. 220; 5, с. 335]

Як показано на рис. 4, майже половина зайнятих на інноваційно-активних підприємствах в Україні (49,2%) працюють у Донецькій (11,3%), Дніпропетровській (8,9%), Харківській (7,9%), Запорізькій (6,3%), Одеській (8%) областях та м. Києві (8,9%), а 50,8% зайняті у решті регіонів (21 регіон) (рис. 5).

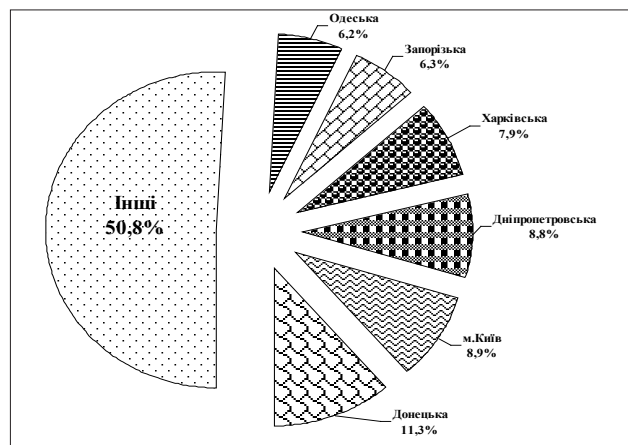

Рис. 5. Концентрація кількості зайнятих на інноваційно-активних підприємствах за регіонами, 2013 рік, тис. осіб

Джерело: складено автором за даними [2, с. 220; 5, с. 335]

Що стосується співвідношення частки реалізованої продукції та частки працюючих на інноваційно-активних підприємствах за видами економічної діяльності, то відхилення між цими показниками досить незначні [6].

Розраховуючи та порівнюючи обсяг реалізованої продукції на одного працюючого в інноваційно-активних та інноваційно-неактивних підприємствах за видами економічної діяльності у 2013 році, відзначаємо, що на одного працюючого в інноваційно-актив-

них підприємствах загалом в Україні реалізовано на 81,9 тис. грн. більше, ніж на інноваційно-неактивних підприємствах (рис. 6).

З рис. 6 видно, що тенденція переважання обсягу реалізованої продукції на одного працюючого в інноваційно-активних підприємствах зберігається майже по всіх видах економічної діяльності, за винятком постачання електроенергії, газу, пари, кондиціонованого повітря та діяльності у сфері архітектури, інжинірингу, технічних випробувань та досліджень. Найбільший показник в діяльності пов'язаній з інформацією та телекомунікаціями, де переважає інноваційне підприємство в 3,6 рази. Найменші показники спостерігаються в діяльності транспорту та зв'язку [7, с. 143–150].

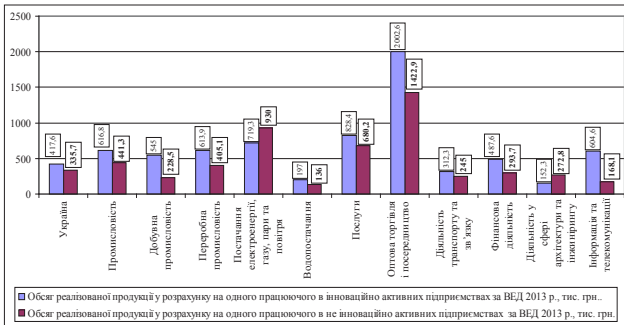

Рис. 6. Обсяг реалізованої продукції на одного працюючого в інноваційно-активних та інноваційно-неактивних підприємствах за ВЕД у 2010 році

Джерело: складено автором за даними [2, с. 221, 224; 5, с. 333; 3, с. 147–148]

Серед чинників гальмування інноваційного розвитку підприємств, які наведено в табл. 1, виділяють нестачу власних коштів, обмеженість фінансування, відсутність коштів у замовника, високі кредитні ставки, великі обсяги витрат, нерозвиненість матеріально-технічної бази тощо.

Таблиця 1

Чинники гальмування інноваційного розвитку українських підприємств (%)*

Перешкоди інноваційного розвитку	Оцінка експертів (%)
Великі обсяги витрат	33
Відсутність (обмеженість) фінансування	87
Високі кредитні вставки	34
Високий економічний ризик	17
Труднощі з сировиною	23
Відсутність коштів у замовника	40
Недосконалість матеріально-технічної бази	29
Відсутність попиту на продукцію	19
Відсутність інформації про ринки збуту	12

* узагальнено висновки експертів [8, с. 102–103]

Згідні з дослідженнями В. Стадник в тому, що вагомою перешкодою і дестимулятором інноваційної діяльності слугують інноваційні ризики. Вони мають місце не тільки під час виведення на ринок нової продукції, але й під час здійснення технологічного оновлення виробництва, що змушує інноваторів мінімізувати витрати на технічне оснащення [9]. Водночас зазначені перешкоди інноваційного розвитку

потребують уточнення і доповнення з урахуванням гострих проблем та деформацій, притаманних сфері соціально-трудових відносин.

Наведені результати мають слугувати основою для визначення альтернатив щодо розроблення загальнодержавної стратегії покращення інноваційної діяльності підприємств та зайнятих на них. Після цього необхідно розробити більш деталізовані заходи з урахуванням доцільності впровадження диференційованої галузевої та регіональної політики державного регулювання зайнятості населення та інноваційної діяльності підприємств [10, с. 287–298].

Зокрема, науковцями виділено чинники, які стримують прояв інноваційної активності персоналу підприємств, а саме:

- традиційна в Україні політика низької ціни робочої сили, якої дотримуються роботодавці (їм вигідніше найняти більшу кількість робітників за умов низької оплати праці, ніж купувати нове обладнання та вкладати кошти у навчання та переобладнання працівників, адаптуючи до інноваційних потреб підприємства і мінливого ринкового попиту);
- традиційно занижена оцінка вагомості праці інноваційного змісту на підприємствах, в організаціях, установах, успадкована з часів планової централізованої економіки, коли складна праця інженера, дослідника-винахідника оплачувалася менше, ніж праця некваліфікованого робітника;
- невирішеність питань інтелектуальної власності та захисту авторських прав у вітчизняній практиці інновацій;
- поширене формальне ставлення до укладання колективних договорів та їх виконання, що нівелює значимість вдосконалення стимулювання праці інноваторів та важливість поліпшення умов праці для результативності творчої трудової діяльності [11, с. 177–179].

Висновки. З наведеного вище можна зробити такі висновки. У сфері інноваційного розвитку підприємств України спостерігаються стійкі негативні тенденції, які породжуються системою чинників-дестимуляторів інноваційної діяльності. Невирішеність проблем інноваційного розвитку підприємств надалі загрожуює ризиками неконкурентоспроможності для суб'єктів господарювання, особливо на етапах вступу в ЄС.

Перспективи подолання проблем в інноваційному розвитку слід пов'язувати, по-перше, з розвитком конкурентного середовища, підвищенням попиту на інновації на макrorівні, по-друге, з прогресивними змінами у стимулюванні інноваційної активності підприємств на макро- та мезоекономічних рівнях (йдеться про державну та корпоративну підтримку інноваційної активності, сприятливе законодавче поле інноваційної діяльності); по-третє, з кардинальними змінами у матеріальному стимулюванні праці інноваційного змісту, результатом яких має стати нарощування критичної маси винахідників та раціоналізаторів в усіх сферах діяльності, піднесення творчої та інтелектуальної активності, формування кращих можливостей для оновлення знань і розроблення нових ідей і проектів.

Отже, активізація інноваційної діяльності підприємств потребує лише комплексного, багаторівневого, системного підходу, що неможливо без тісної та плідної взаємодії урядовців, менеджерів у напрямі формування ефективного механізму стимулювання інноваційної діяльності в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державна служба статистики України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Наукова та інноваційна діяльність (1991–2014 роки) // Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Україна у цифрах 2013 : стат. збірник. – К. : ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2014. – 240 с.
4. Регіони України за 2013 рік : стат. збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 486 с.
5. Статистичний щорічник України за 2013 рік : стат. збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 559 с.
6. Рябоволик Т. Бифуркація зайнятості населення в інноваційному секторі економіки України та стран мира / Т. Рябоволик // Ефективна економіка. – 2014. – № 11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua>.
7. Рябоволик Т. Розробка та реалізація стратегії регулювання зайнятості населення в інноваційному секторі національної економіки / Т. Рябоволик // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2014. – Вип. 26. – С. 143–150.
8. Інвестиційно-інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід : [монографія] / [М. Денисенко, Л. Михайлова, І. Грищенко та ін.]. – Суми : Університетська книга, 2008. – 1045 с.
9. Стадник В. Системне забезпечення мотивації інноваційного розвитку підприємницьких структур : [монографія] / В. Стадник. – Хмельницький : ХНУ, 2009. – 271 с.
10. Збаржевецька Л. Концептуальні підходи щодо вдосконалення механізмів підвищення інноваційної активності вітчизняних працівників / Л. Збаржевецька // Економічний простір : міжвуз. зб. наук. праць. – № 22/1. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2009. – С. 287–298.
11. Інноваційна праця: діагностика проблем, важелі активізації : [монографія] / [М. Семикіна, С. Пасєка, Л. Збаржевецька] ; за наук. ред. М. Семикіної. – Черкаси : МАКЛАУТ, 2012. – 320 с.

УДК 658.15

Капканець В.С.*аспірант кафедри економіки, організації та управління підприємствами ДВНЗ «Криворізький національний університет»***ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ АНАЛІЗУ ТА ОЦІНКИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАЛІЗОРУДНОЇ ГАЛУЗІ**

В основу дослідження покладена розробка загальної моделі аналізу та оцінки фінансово-економічного потенціалу підприємств залізорудної галузі на базі практичного інструментарію дослідження операцій. У статті розроблено імітаційну модель формування фінансово-економічного потенціалу на рівні виробничих підрозділів підприємств залізорудної галузі. Також представлено алгоритм багаторівневої оцінки інтегральних показників ефективності з подальшою діагностикою їх адаптації до зміни вагомості ключових показників елементів фінансово-економічного потенціалу залізорудних підприємств.

Ключові слова: фінансово-економічний потенціал, залізорудна галузь, економіко-математична модель, дослідження операцій, теорія ігор, імітаційна модель, матеріально-фінансові потоки.

Капканец В.С. ЭКОНОМИКО-МАТЕМАТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ АНАЛИЗА И ОЦЕНКИ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ЖЕЛЕЗОРУДНОЙ ОТРАСЛИ

В основу исследования положена разработка общей модели анализа и оценки финансово-экономического потенциала предприятий железорудной отрасли на базе практического инструментария исследования операций. В статье разработана имитационная модель формирования финансово-экономического потенциала на уровне производственных подразделений предприятий железорудной отрасли. Также представлен алгоритм многоуровневой оценки интегральных показателей эффективности с последующей диагностикой их адаптации к изменению значимости ключевых показателей элементов финансово-экономического потенциала железорудных предприятий.

Ключевые слова: финансово-экономический потенциал, железорудная отрасль, экономико-математическая модель, исследование операций, теория игр, имитационная модель, материально-финансовые потоки.

Kapkanets V.S. ECONOMIC AND MATHEMATICAL MODEL OF ANALYSIS AND ASSESSMENT OF FINANCIAL-ECONOMIC POTENTIAL OF IRON ORE INDUSTRY

The research is based on development of a general model of analysis and assessment of financial-economic potential of enterprises of iron ore industry on the basis of practical tools of operations research. In the article the imitating model of financial-economic potential formation at the level of production units of enterprises of iron ore industry was developed. Also the algorithm of multilevel assessment of efficiency integral indicators followed their diagnosis of the change adaptation of key indicators weight of financial-economic potential elements of iron ore enterprises was presented.

Keywords: financial-economic potential, iron ore industry, economic and mathematical model, operations research, game theory, imitating model, material and financial flows.

Постановка проблеми. Вирішальне значення для виявлення напрямів подальшого розвитку суб'єктів господарської діяльності, забезпечення їх конкурентоздатності та створення умов інноваційної переорієнтації має їх фінансово-економічний потенціал. Наявність фінансових ресурсів та доступ до зовнішніх джерел підтримки діяльності визначають спроможність підприємств генерувати позитивні чисті грошові потоки, ліквідність, платоспроможність та фінансову стійкість, кредитоспроможність й інвес-

тиційну привабливість. Тому проблема достовірного аналізу та оцінки фінансово-економічного потенціалу є актуальною з точки зору науки та фінансової практики промислових підприємств. При цьому узагальнення теорій економічного аналізу дає змогу стверджувати, що в умовах невизначеності ситуації та відповідних ризиків найбільш доцільним в оцінці потенціалу є застосування методів економіко-математичного моделювання. Крім того, актуальності проблемі додає її дослідження на рівні експортно-